

Tom 16 serii:
PROBLEMY EDUKACJI, REHABILITACJI I SOCJALIZACJI
OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Racjonalność
oraz uwarunkowania procesów terapeutycznych
osób niepełnosprawnych

pod redakcją naukową
Anny Klinik

Kraków – Katowice 2013

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013

Rada Naukowa Serii:

*Józef Binnebesel, Jacek Błeszyński, Maria Chodkowska, Władysław Dykcik,
Petr Franiok, Mieczysław Gulda, Ladislav Horňák, Aniela Korzon,
Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz, Viktor Lechta, Anna Nowak, Janusz Nowotny,
Edward Saulicz, Ann-Katrin Swärd, Adam Stankowski, Wiesław Theiss,
Andrzej Radziewicz-Winnicki, Siv Fischbein, Janina Wyczęsany*

Rada Redakcyjna Serii:

*Zenon Gajdzica (redaktor naczelny)
Anna Klinik (zastępca redaktora naczelnego)
Jerzy Rottermund (zastępca redaktora naczelnego)
Adam Mikrut (konsultacje statystyczne)
Magdalena Bełza (sekretarz redakcji)
Ilona Fajfer-Kruczek (sekretarz redakcji)
Dorota Prysak (redaktor językowy)*

Recenzenci:

*prof. zw. dr hab. Aniela Korzon
prof. zw. dr hab. Andrzej Radziewicz-Winnicki*

Redakcja merytoryczna:

Anna Klinik

Redakcja wydawnicza:

Zespół

Opracowanie typograficzne:

Alicja Kuźma

Projekt okładki:

© *Joanna Brzeska-Klinik*

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach

ISBN 978-83-7308-492-6

ISBN 978-83-7850-479-5

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5

tel./fax: (12) 422 41 80, 422 59 47, 506 624 220

www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl

Wydanie I, Kraków 2013

Spis treści

Wprowadzenie (<i>Anna Klinik</i>)	9
Introduction (<i>Anna Klinik</i>)	11

Część I

Sytuacja społeczna osób niepełnosprawnych

Bernadeta Szczupał

Piętno społeczne związane z niepełnosprawnością i chorobą przewlekłą	15

Andrzej Kasperek

Społeczne wytwarzanie obcości. Socjologiczne studium zjawiska gettoizacji osób niepełnosprawnych	27

Matylda Pachowicz

Szczęście i samorealizacja w kontekście osób niepełnosprawnych	45

Eva Zezulková

Uczeń z upośledzeniem umysłowym w komunikacji pedagogicznej	55

Część II

Problemy edukacyjne dzieci i młodzieży niepełnosprawnej

Anna Zamkowska

Edukacja włączająca – wybrane dylematy	69

Danuta Jankowska, Lucyna Legierska

Prawo a rzeczywistość kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	79

Joanna Skibska

Dostosowanie przestrzeni szkoły ogólnodostępnej do potrzeb i możliwości ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE)	89

Część III
Różnorodność form procesów terapeutycznych

Leszek Ploch

Wspomaganie procesu socjalizacji osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną przez aktywizację artystyczną w placówce specjalnej 101

Jerzy Rottermund

Miejsce terapii zajęciowych w kompleksowej rehabilitacji 123

Bożena Kołaczek

Organizacje pozarządowe i wolontariat na rzecz osób niepełnosprawnych w Polsce – wybrane problemy 133

Anna Jaroszevska

Rola edukacji religijnej w procesach terapeutycznych dzieci niepełnosprawnych 153

Contents

Introduction (<i>Anna Klinik</i>)	11

Part I

Social situation of disabled

Bernadeta Szczupał

A social stigma arising from a disability and chronic disease	15

Andrzej Kasperek

Social creation of alienation. A sociological study into the phenomenon of ghettoization of the disabled	27

Matylda Pachowicz

Happiness and self-realization in the context of the disabled	45

Eva Zezulková

Pupil with mental disabilities in educational communication	55

Part II

Educational problems of disabled children and youth

Anna Zamkowska

Inclusive education – selected dilemmas	69

Danuta Jankowska, Lucyna Legierska

Law and the reality of teaching pupils with special educational needs	79

Joanna Skibska

Adjusting public school space to needs and abilities of special needs students	89

Part III
The variety of therapeutic processes

Leszek Ploch

Supporting the process of socialization of people
with deeper intellectual disability through artistic stimulation
in special education institutions 101

Jerzy Rottermund

The role of occupational therapy in comprehensive rehabilitation 123

Bożena Kołaczek

NGOs and voluntary work for people with disabilities
in Poland – selected problems 133

Anna Jaroszewska

Role of religious education in the therapeutic process
of children with disabilities 153

Wprowadzenie

Priorytetem działań terapeutycznych jest ich racjonalność, dlatego tak ważne jest zapewnienie dostępu do odpowiednio przygotowanych programów terapeutycznych osobom niepełnosprawnym, które znajdują się w mniej korzystnym położeniu w porównaniu ze swoimi rówieśnikami. Mają mniejsze szanse udziału w wielu sferach rozwoju osobistego, budowania swojej pozycji osobistej i zawodowej, integracji w społeczeństwie, a także większe trudności w dostępie do edukacji.

Problematyka terapii zajęciowej ma od zawsze swoje miejsce w budowaniu systemów wspierania osób niepełnosprawnych. Okazuje się niezwykle przydatna w procesach szeroko pojętej rehabilitacji i to nie tylko osób niepełnosprawnych. Terapie zajęciowe zyskały wielką popularność w licznych ośrodkach rehabilitacji oraz instytucjach pomocowych. Niezwykle ważna jest rola racjonalnie zaplanowanej i konsekwentnie realizowanej terapii. Pewnie również dlatego widać tak duże zainteresowanie tym zagadnieniem u wielu przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, a zwłaszcza pedagogów, psychologów czy socjologów.

Pierwsza część szesnastego tomu serii „Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych”, zatytułowana *Sytuacja społeczna osób niepełnosprawnych*, podejmuje problemy szczególnej sytuacji tej grupy osób. Ciągłe jeszcze pokutują stygmatyzacja i dyskryminacja niepełnosprawnych jako ludzi „na przemiał”, używając terminologii Zygmunta Baumana. Znajdziemy w tej części również bardzo ciekawe rozwiązania i opis mechanizmów konstruowania rzeczywistości społecznej, w tym (jak twierdzi autor artykułu) wytwarzanie przestrzeni, w której dużą rolę odgrywają procesy powstawania podziałów i barier społecznych stygmatyzujące osoby niepełnosprawne. Określona została także rola komunikacji i samorealizacji w kontekście osób niepełnosprawnych.

W części drugiej – *Problemy edukacyjne dzieci i młodzieży niepełnosprawnej* – poruszono między innymi podstawowe trudności, z jakimi borykają się ci młodzi ludzie. Ciekawe są również wyniki badań na temat relacji między prawem a rzeczywistością kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Przedstawiono także rozwiązania tak istotnego problemu, jak dostosowanie przestrzeni szkoły ogólnodostępnej do potrzeb i możliwości ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Część trzecia – *Różnorodność form procesów terapeutycznych* – obejmuje artykuły poświęcone głównie problematyce terapeutycznej. Zawiera na przykład informacje o znaczeniu aktywizacji na polu artystycznym osób niepełnosprawnych w procesie ich socjalizacji. Przedstawiono w niej również kompleksowość oddziaływań terapeutycznych, wielofunkcyjność i wielostronność przy udziale specjalistów różnych dziedzin, którzy wykorzystując zdolności, aktualne predyspozycje i możliwości uczestników terapii, pomagają im zaspokoić codzienne i przyszłe potrzeby. Pojawia się także rzadko podejmowana problematyka edukacji religijnej osób niepełnosprawnych intelektualnie. Autorka artykułu pokazuje, jak istotne jest, aby zajęcia katechezy były elementem zajęć terapeutycznych i wspierały proces rehabilitacji osób niepełnosprawnych intelektualnie. Ostatni artykuł zamykający część trzecią omawia wybrane problemy pracy organizacji pozarządowych i wolontariatu na rzecz osób niepełnosprawnych. Wolontariat i organizacje społeczne są ogromnym wsparciem w każdym demokratycznym społeczeństwie. W Polsce także widzimy prężny rozwój tego sektora i jego rolę w świadczeniu usług pomocowych i wsparciu osób niepełnosprawnych.

Podsumowując, oddajemy czytelnikom kolejny tom wartościowej i ciekawej serii „Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych”. W imieniu rady redakcyjnej serii dziękuję Autorom poszczególnych tekstów, a szczególne wyrazy wdzięczności kieruję w stronę Recenzentów tomu.

Anna Klinik

Introduction

The priority of therapeutic activities is rationality. That is why, it is so important to provide an access to suitably prepared therapeutic programmes for disabled, which are at a disadvantage when compared to their peers and also are less likely to access to education, participate in many areas of personal development, integration into society or building personal and professional position.

The issue of occupational therapy has always had its place in building systems to support people with disabilities. At the same time the development of occupational therapy issues have become particularly relevant since the occupational therapy found their permanent place in academic education in many foreign universities, and recently also in Poland. The mentioned discipline turned out to be really useful in process of rehabilitation and not only directed to disabled. This might be the reason why rationally planned and consistently implemented therapy is so important. That is probably why one can notice such a big interest in issue of occupational therapy among the representatives of different disciplines, especially pedagogues, psychologists and sociologists.

The first part of the 16th volume of series "Education, Rehabilitation and Socialization Problems of the Disabled" titled *Social situation of disabled* undertakes problems of special situation of this group. Using Zygmunt Bauman's terminology of "Wasted Lives" one can still notice stigmatization and discrimination of disabled. An interesting solution and description of mechanism of construction of social reality might be found in this section. It also includes (according to the author of the article) the production of space in which important role play constitute divisions and processes of social barriers that stigmatized disabled. The role of the communication, happiness and self-actualization in the context of disabled persons has also been determined.

Part two – *Educational problems of disabled children and youth* – includes issues related to the education of disabled. It mentions the problem of educations according to its essential dilemmas. Worth of interest are also the results of the relation between law and reality of education of pupils with special educational needs. It also presents the solution of such important issue as the adjustment of generally accessible space in schools to the needs and capabilities of students with special educational needs.

Part three – *The variety of therapeutic processes* – includes articles mainly concerning therapeutic problems. One can find information about the importance of artistic activation for people with disabilities in the process of socialization. It also presents the complexity of therapy, functionality and versatility with the participation of various specialists who are using abilities, current predispositions and capabilities of the therapy participants to help them cope in meeting present and future needs. There is also rarely undertaken issue of religious education of persons with intellectual disabilities. The author of the article presents how relevant is to catechism classes were part of therapeutic activities and support the process of rehabilitation of persons with intellectual disabilities. The last article discusses some problems of non-government organizations and voluntary work for people with disabilities. Voluntary and community organizations are important part of any democratic society. Also in Poland, we see dynamic development of the sector and its role in providing assistance and support to persons with disabilities.

Concluding, we give readers another volume of valuable and interesting series “Education, Rehabilitation and Socialization Problems of the Disabled”. On behalf of the editorial board of the series, I wish to thank the Authors of individual texts and particular thanks go toward Reviewers of volume XVI.

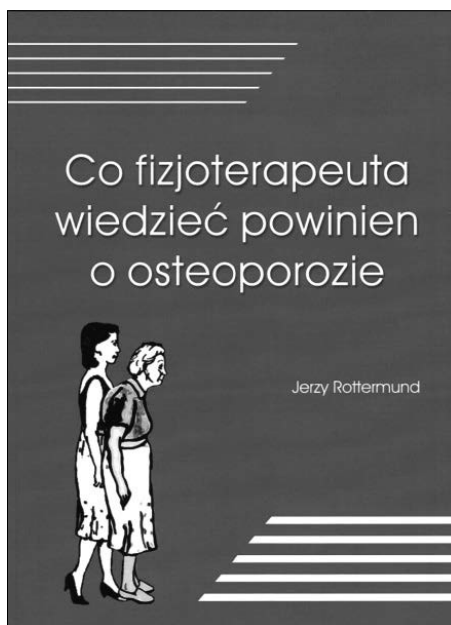
Anna Klinik

Polecane książki

Jerzy Rottermund

*Co fizjoterapeuta
wiedzieć powinien
o osteoporozie*

Wydawnictwo: Wyższa Szkoła
Administracji, Bielsko-Biała 2012
Wydanie I, 80 stron, format: 165 x 240 mm
oprawa miękka. ISBN 978-83-63705-28-2

Osteoporoza jest chorobą powstającą wprawdzie w sposób naturalny, jako konsekwencja związanych z wiekiem procesów inwolucyjnych, jednak typowe dla osób starszych ograniczenie aktywności fizycznej, brak ruchu, siedzący tryb życia pogłębiają proces zrzeszotnienia tkanki kostnej. Fizjoterapia będąca elementem kompleksowej rehabilitacji jest procesem medyczno-społecznym, który odgrywa dużą rolę w procesie leczenia, dostosowując metody oddziaływania do aktualnego stanu chorego, jego możliwości fizycznych, funkcjonalnych i psychicznych. Podkreślane w pracy znaczenie aktywnego trybu życia i dobrej sprawności fizycznej, jako podstawowych elementów w profilaktyce osteoporozy, stanowi jednocześnie wskazówkę dotyczącą pracy zespołu terapeutycznego, jak łagodzić skutki zrzeszotnienia kości.

Tytuł polecanej publikacji jest zapewne trochę mylący, sugeruje bowiem przeznaczenie podręcznika tylko dla fizjoterapeutów, jednak prezentowane treści doskonale wpisują się w proces edukacyjny również przyszłych pedagogów i terapeutów zajęciowych specjalizujących się w geriatrici i gerontologii. Ponadto dla osób pracujących z ludźmi w podeszłym wieku może to być cenne źródło informacji na temat osteoporozy oraz stosowanych metod diagnostycznych i samego usprawniania, co może przełożyć się na poprawę skuteczności prowadzonego leczenia i wpłynąć na ograniczenie groźnych dla zdrowia następstw tej choroby. Należy zaznaczyć, że adresatami tej książki powinni być wszyscy członkowie zespołu rehabilitacyjnego pracujący na rzecz osób chorych i starych. Również rodziny osób chorych znajdą w niej wiele interesujących i ważnych informacji niezbędnych do sprawowania właściwej opieki i zapewnienia swoim bliskim maksymalnego komfortu.

Autorem prezentowanej książki jest długoletni praktyk, fizjoterapeuta, specjalista rehabilitacji ruchowej i jednocześnie pracownik naukowo-dydaktyczny Wyższej Szkoły

Administracji w Bielsku-Białej. Podręcznik napisany jest przystępnym językiem, co pozwala czytelnikowi zrozumieć istotę osteoporozy i jej skutki dla narządu ruchu. Materiał zawiera wiele praktycznych wskazówek na temat sposobu prowadzenia ćwiczeń, a także cennych informacji dotyczących problemów zdrowotnych występujących w tej grupie chorych oraz w populacji osób starszych.

Jerzy Rottermund słusznie podkreśla w swej pracy, że osteoporoza, dotykając ludzi starszych, obarczonych zwykle dodatkowymi chorobami, wymaga od zespołów terapeutycznych znajomości podstawowych problemów zdrowotnych pojawiających się w tej grupie wiekowej. Walorem publikacji jest fakt omawiania w poszczególnych rozdziałach współistniejących z osteoporozą problemów zdrowotnych charakterystycznych dla ludzi w podeszłym wieku. Autor prezentuje nie tylko wiedzę teoretyczną, ale opisuje także praktyczne możliwości pomocy chorym.

Książka składa się pięć rozdziałów.

W pierwszym, zatytułowanym „Osteoporoza chorobą cywilizacji”, przedstawiono patogenezę osteoporozy oraz metody diagnostyczne stosowane w celu jej rozpoznania, a także dane epidemiologiczne dotyczące występowania osteoporozy. Omówiono również zmiany zachodzące w układzie kostnym u osób dotkniętych osteoporozą, podkreślając związane z tym niebezpieczeństwa wynikające z mechanicznego osłabienia kości, które grożą złamaniami patologicznymi. Znaczną część tego rozdziału autor poświęcił zasadom rehabilitacji osób chorych na osteoporozę, akcentując trudności w jej prowadzeniu, wynikające z obciążeń zdrowotnych oraz nawyków i niechęci do aktywnego życia.

W rozdziale drugim, pt. „Fizjoterapia w osteoporozie”, czytelnik będzie miał możliwość zapoznania się z metodami kinezy- i fizykoterapeutycznymi stosowanymi w terapii. Wydaje się, że takie kompendium wiedzy może być przydatne dla innych członków zespołu rehabilitacyjnego, niewykonujących zawodów medycznych.

Rozdział trzeci przedstawia najczęstsze przyczyny upadków ludzi starszych, zwracając uwagę na niebezpieczeństwa z tym związane i działania profilaktyczne zmniejszające ryzyko upadków. Autor zaznacza, że powodem częstych upadków osób starszych jest nie tylko wiek, ale również współistniejące choroby. Z tych zagrożeń powinien zdawać sobie sprawę każdy, kto pracuje z ludźmi w podeszłym wieku.

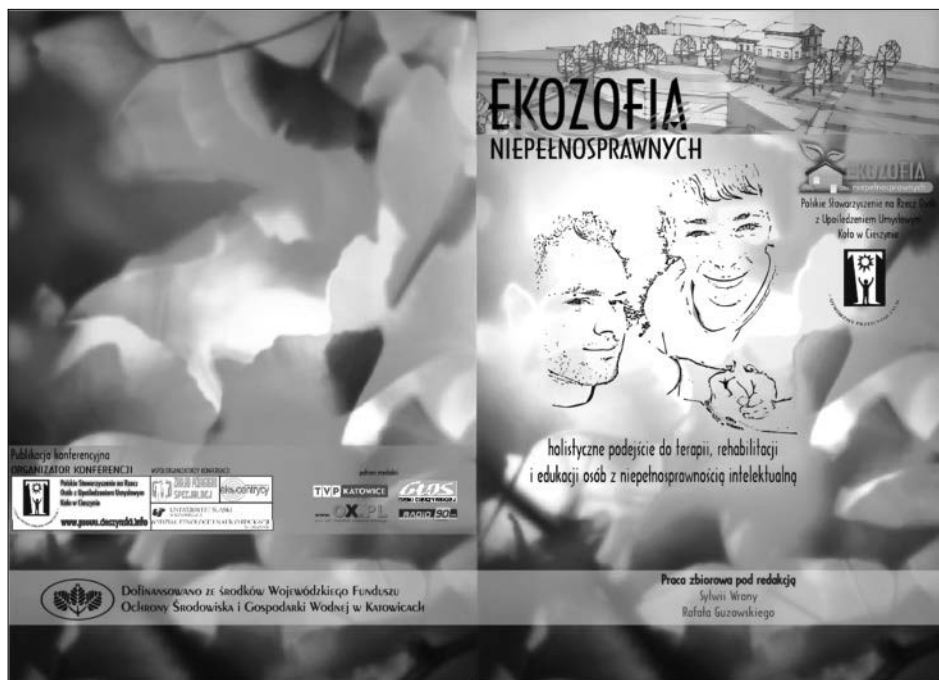
W kolejnym rozdziale, oprócz znaczenia ruchu w profilaktyce i terapii, podkreślono istotę wsparcia psychologicznego, szczególnie u osób, które doznały już złamań patologicznych, co pogłębiło ich stan niepełnosprawności i ograniczyło możliwość aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Rozdział ten zawiera krótką charakterystykę zajęć z obszaru terapii zajęciowych.

Ostatni rozdział, pt. „Postępowanie po złamaniach osteoporotycznych”, zawiera informacje o złamaniach patologicznych, ich umiejscowieniu oraz technikach leczenia i postępowania usprawniającego.

Proponowane opracowanie może przyczynić się do lepszego poznania zagadnień związanych z osteoporozą – chorobą zaliczaną do cywilizacyjnych, a także wieloaspektowym postępowaniem rehabilitacyjnym, profilaktyką i stosowanymi metodami leczenia.

Reasumując, trzeba podkreślić, że książka *Co fizjoterapeuta wiedzieć powinien o osteoporozie* stanowi doskonałe źródło wiedzy o tej chorobie, wskazuje, jak można i należy wspierać proces profilaktyki osób z osteopenią, leczyć tę jednostkę chorobową oraz jak postępować po dokonanych już złamaniach patologicznych.

Anna Klinik

Pod redakcją Sylwii Wróny i Rafała Guzowskiego

*Ekozofia niepełnosprawnych –
holistyczne podejście do terapii, rehabilitacji i edukacji
osób z niepełnosprawnością intelektualną*

Wydawnictwo: Arka, Cieszyń 2012
Wydanie I, 130 stron, format: 165 x 240 mm,
oprawa miękka. ISBN 978-83-936499-0-7

W ostatnich kilkudziesięciu latach zagadnienia związane z ekologią stały się bardzo popularne. Człowiek, stwarzając sobie coraz to korzystniejsze warunki do egzystencji, jednocześnie niszczy i degradowuje środowisko, w którym żyje i pracuje. Jesteśmy na przykład stale informowani o zagrożeniach związanych z globalnym ociepleniem klimatu i innych problemach. Niepokojące dane prezentują naukowcy, wskazując na zanieczyszczenie powietrza i wody. Wielu ludzi próbuje przewidzieć, co stanie się z Ziemią, z mieszkańcami tej planety, z naszym środowiskiem w wyniku postępującej degradacji. Aby zmniejszyć rozmiar negatywnych zjawisk, należy zacząć od siebie. Dbałość o ekologię musi opierać się przede wszystkim na zmianie naszych codziennych zachowań. Najprościej mówiąc, powinniśmy zacząć oszczędzać energię i wodę, zatroszczyć się o recykling (przetwarzać zużyte papier, puszki, plastik i szkło). Edukacja proekologiczna powinna rozpocząć się od najmłodszych lat w przedszkolu i trwać permanentnie przez kolejne dekady życia bez względu na stan zdrowia i miejsce zamieszkania.

Polecana publikacja prezentuje interesujące artykuły na temat włączenia elementów ekologii w proces wychowania i rehabilitacji osób niepełnosprawnych intelektualnie.

Ciekawy jest pomysł autorów książki na pokazanie, jak czynniki naturalne można wykorzystać w trakcie prowadzonej edukacji i usprawnianiu psychoruchowym. Zaproszenie do zaprezentowania swoich doświadczeń zawodowych przez pedagogów i terapeutów pracujących z ludźmi o obniżonych możliwościach psychofizycznych spowodowało, że powstała publikacja o interdyscyplinarnym charakterze. Można pokusić się o stwierdzenie, że prezentowane w książce treści przyczynią się do skuteczniejszej pracy na rzecz osób niepełnosprawnych.

Książka pod redakcją Sylwii Wróny i Rafała Guzowskiego łączy dwie z pozoru bardzo odległe dziedziny: rehabilitację osób niepełnosprawnych intelektualnie i działania proekologiczne. Składa się z 15 artykułów zamieszczonych w dwóch wyodrębnionych częściach. W pierwszej zaprezentowano zagadnienia dotyczące edukacji ekologicznej oraz praktycznych aspektów pracy z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie. Autorzy ukazują osoby niepełnosprawne w podwójnej roli: jako biorców, czyli osób korzystających z pomocy społecznej i środków budżetowych, oraz jako aktywnych uczestników działań zmierzających do ochrony przyrody i otaczającego środowiska. Podają konkretne przykłady zagrożeń wynikających z rozwoju cywilizacyjnego i przemysłu, ale także usprawniania osób niepełnosprawnych za pomocą stymulacji polisensorycznej z wykorzystaniem środowiska naturalnego. Podpowiadają, jak można rozwijać świadomość ekologiczną i zdrowotną u osób z upośledzeniem intelektualnym.

Druga część to opis zastosowania ekologicznych rozwiązań w budownictwie, w adaptacji obiektów do użyteczności publicznej, a także wykorzystywania naturalnych zasobów ziemi bez zakłócania struktury jej funkcjonowania.

W proponowanej publikacji znajdą czytelnicy ciekawe informacje o ekologicznych uwarunkowaniach rehabilitacji osób niepełnosprawnych intelektualnie. Być może zaprezentowane w niej zagadnienia staną się inspiracją do podjęcia starań o wdrożenie w procesie rehabilitacyjnym nowych rozwiązań ekologicznych.

Jerzy Rottermund